

Hidayet-i İlahî, bir burak olup mü'minlere gönderilmiştir.

أُولَئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ

İşte onlar, Rablerinden gelen bir hidayet üzeredirler. Bakara: 5

Fahrur Razi hazretleri şöyle der; Bu ifadede geçen **عَلَى** harf-i ceri, “üzerinde olmak” manasıyla sadece bir konumu değil; istilâ **hâkimiyet, sebat ve yerleşmişliği** anlatır.

“Hidayet üzeredirler” demek, onların hidayeti sadece bilip kabul ettikleri değil; ona tam manasıyla **tutundukları, onun üzerinde durdukları ve onda karar kıldıkları** anlamına gelir. Nitekim Arapların “sapıklığı binek edindi” ifadesinde olduğu gibi, bir şeye binen kimse nasıl ona hâkim olur ve onu yönlendirirse; müminler de hidayete öylece hâkim olmuş, onunla istikamet bulmuşlardır.

Bu, kuru bir bilgi değil; delile sımsıkı sarılma, onu her türlü şüpheden koruma ve bu hâl üzere sebat etme demektir. İşte bu sebeple Kur’ân, onları sadece iman etmekle değil; o imanı muhafaza edip devam ettirmekle medheder. Çünkü hakikatte makbul olan, bir anlık yöneliş değil; **istikrarlı bir bağlılık ve şuurlu bir sebat hâlidir.**

Üstadımızda bu manaya binaen şöyle buyurmuştur.

Buna binaen buradaki **عَلَى** kelimesi, temsilî bir üsluba pencere açar, gösterir kasdıyla zikredilmiştir. Şöyle ki: Sanki hidayet-i İlahî, bir burak olup mü'minlere gönderilmiştir. Mü'minler tarîk-i müstakimde ona binerek arş-ı kemalâta yürürler.

Demek insan ya binektir ya binendir. Ya nefis ona biner, onu sürükler ya da o nefse biner, onu yönetir. Nefis hâkim olursa, insan taşıyan bir varlığa döner; heva çeker, gaflet sürer, yol aşağıdır ve sonu hüsrandır. Kendini hür sanır ama aslında sürüklenir.

Sonra bir an gelir. Allah hidayet verir. İnsan durur, yönünü çevirir. O nefis burağa döner sen ona binersin. Aynı nefis bu kez terbiye olur; azgın bir sürücü iken, itaat eden bir bineğe

dönüşür. Artık sen binersin o taşır.

Yol değişir ve istikamet yükselir. **Önce nefis seni götürürken şimdi sen nefsi götürmeye başlarsın.**

Nekirede Gizli Azamet

Bu yüzden “**hidayet**” kelimesinin nekire gelmesi de, onların sahip olduğu bu hidayetin mahiyetinin tam kavranamayacak derecede kıymetli ve derin olduğunu ifade eder.

Tenvin-i tenkir; bir kelimeyi müphem ve belirsiz hale getiren harf demektir. Bu yüzden tenkir, yani belirsizlik durumu bazen tahkiri bazen de tazimi, yani yüceltmeyi ifade eder. Bu, tamamen siyak ve sibaka bağlıdır.

Hidayetin Allah’tan olduğunu ifade eden **مِنْ** kelimesinden burada bir cebir hissedilmekte ise de hakikatte cebir değildir. Çünkü onların cüz-i ihtiyarlarıyla hasıl-ı bi’l-masdar olan hidayete yürümelemleri üzerine Cenab-ı Hak, o sıfat-ı sabite olan hidayeti halk ve ihsan etmiştir.

Bu parça, hidayet meselesinde **insan iradesi ile Allah’ın yaratması arasındaki dengeyi** çok ince bir şekilde izah eder. “**مِنْ**” edatı, hidayetin Allah’tan geldiğini gösterdiği için ilk bakışta bir cebir (zorunluluk) hissi verebilir; fakat hakikatte durum böyle değildir. Çünkü insan, kendi cüz’î iradesiyle hidayete yönelir, yani **doğruyu aramayı, ona yürümeyi tercih eder.**

İşte bu yöneliş, kulun kesbidir. Ancak bu yönelişin neticesinde kalpte yerleşen, sabit hâle gelen **gerçek hidayeti yaratan ve ihsan eden Allah’tır.** Demek ki kul yürür, ister ve yönelir; Allah ise o yönelişi bir nur, bir sıfat hâline getirip kalpte yaratır.

Nefsin en tehlikeli oyunu, “iyi bir iş yaptığında” onu sahiplenmesidir. âyet-i kerime, hidayetin *kesb* (kulun çabası) ile başladığını, ancak *halk* (Allah’ın yaratması) ile kemale erdiğini belirterek nefsi şu noktada susturur:

- **İrade:** Yürümeye karar veren sensin.
- **İhsan:** Yürürken ayağına güç, kalbine nur verip o hidayeti bir “sabit sıfat” yapan O’dur.
- **Netice:** Başarın varsa tevazu et, çünkü o hidayeti sende halk eden O’dur; hatan varsa dön ve tövbe et, çünkü iradenle o hidayet yolundan sapan yine sensin.

Bu âyet, nefse şunu haykırır: **“Sen hidayetimin mimarı değil, hidayetimin yolcususun.”** Nefis, hidayeti “elde edilen bir madalya” sanmasın; hidayet, “üzerinde taşınan ve her an muhafaza edilmesi gereken” ilahi bir binektir. Binek ölürse, kendisi nefsin arzularına binek olur. Bu yüzden hidayet; bir anlık değil, bir ömürlük sebatın adıdır.

Terbiyeyi ifade eden رَبِّ kelimesidir. Bu kelimenin burada ihtiyar edilmesi, onların rızık ile terbiyeleri rububiyetin şe'ninden olduğu gibi hidayetle de tagaddileri rububiyetin şe'ninden olduğuna işarettir.

Aynı şekilde “رَبِّ” (Rab) isminin tercih edilmesi de çok manidardır. Rab, sadece rızık veren değil; aynı zamanda **terbiye eden, geliştiren ve kemale erdiren** demektir. Nasıl ki insanın maddî hayatı rızıkla beslenip geliyorsa, manevî hayatı da **hidayetle beslenir ve olgunlaşır.**

Bu da gösterir ki, insanın hem bedenini rızıkla büyüten, hem de ruhunu hidayetle terbiye eden aynı Rab'dir. Yani rububiyet, sadece bedenleri değil; kalpleri ve ruhları da eğitip kemale ulaştırır.

“Rabbinizden” ifadesi, nefse her sabah şu hakikati hatırlatır: *“Senin bedeninin rızıkla, ruhunun hidayetle terbiye ediliyor. Eğer rızık veren Rab ise ve senin bedeninin buna muhtaçsa; hidayeti veren de aynı Rab'dir ve senin ruhunun buna daha fazla muhtaçtır.”* Nefis, ‘rızık arayan el’ ile ‘hidayeti arayan kalp’ arasındaki bu dengeyi kurduğunda, artık dünyada “tüketmek için yaşayan” biri değil; **“bedenini rızıkla, ruhunu hidayetle terbiye ederek arş-ı kemâlâta yükselen bir süvari”** haline gelir.